

TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ ERGENLERDE MADDE KULLANIMI

Substance Use in Delinquent Adolescents

Kültegin Ögel¹, Alper Aksoy²

ÖZET

Amaç: İlkemizde bugüne kadar tutuklu ve hükümlü ergenlerle yapılan çalışmalar genelde tek bir kurum içinde yapılmış çalışmalardır. Bu nedenle söz konusu çalışmalardan elde edilen sonuçların ülke genelinde tutuklu ve hükümlü ergen örneklemini yansıttığı söylenemez. Bu çalışmada Türkiye örnekleminde tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımının yaygınlığı ve özellikleri araştırılmaya çalışılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini İstanbul, Ankara, Elazığ ve İzmir’de bulunan tutukevi ve ıslahevinde bulunan 18 yaş ve altı 270 ergen oluşturmaktadır. Ergenler önceden belirlenen bir rasgele yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmada Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından geliştirilen bir anket formu uygulanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya alınan ergenlerin yaş ortalaması 17.43±0.97’dir. Ergenlerden %29.7’si daha önce suç işlerken madde etkisi altında olduğunu belirtmiştir. Tutuklanmasına ve hüküm giymesine yol açan suçu işlerken madde etkisi altında olan ergenlerin oranı ise %32.8’dir.

Ergenlerde suç işleme yaş ortalaması 14.2±2.4 olarak bulunmuştur. Herhangi bir maddeyi yaşam boyu en az bir kez deneyenlerde ilk suç işleme yaşı ortalaması 13.8±2.6 bulunmuştur. Tütün, alkol ve esrar kullanımının büyük çoğunlukla suç işlemekten önce olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Sonuç olarak, bu çalışmada tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanım yaygınlığının yüksek olduğu görülmüştür. Tutuklu ve hükümlü ergenlerle çalışırken madde bağımlılığının gözden kaçırılmaması ve kaldıkları kurum içinde tedavi edilmelerinin gerektiğini gösterdiğine inanıyoruz.

Anahtar kelimeler: Suç, madde, tutuklu ve hükümlü ergen.

ABSTRACT

Objective: Generally the studies on delinquent adolescents are conducted in one institution. So, these findings are insufficient to represent the whole delinquent adolescent population over the country. The objective of this study is to determine the prevalence and characteristics of substance use in delinquent adolescents.

Method: The sample of the study consist of 270 adolescents, under the age of 18, staying in İstanbul, Ankara, Elazığ, İzmir reformatory and detention centers. The sample is randomly selected. The applied research questionnaire developed by Yeniden Health and Education Society.

Results: The mean age of the participants were 17.43±0.97. %29.7 of the adolescents stated that while they were committing a crime, they were under the influence of substances. 29.7% of the delinquent adolescents reported that they were under the influence of substance in their previous crimes. In addition, 32.8% reported that they were under the influence of substances during their last crime which was ended with being arrested and sentenced.

In delinquent adolescents, the mean age of committing a crime was 14.2±2.4. Among delinquent adolescents try substances at least once, the mean age of first crime was 13.8±2.6. It was found that generally, substances like tobacco, alcohol and cannabis are being used before the crime.

Discussion: In conclusion, the prevalence of substance use found to be high in delinquent adolescents. While people are working with delinquent adolescent, they should keep substance use in mind and we believe that they should intervene and treat substance users in the institution.

Key words: Crime, substance, delinquent adolescent.

GİRİŞ

Çocuk suçluluğu son zamanlarda ülke gündeminde önemli bir yer almaya başladı. Çocuk ve suç kavramlarını beraber düşünmek çoğu zaman güç olmakla birlikte, suç işleyen çocuk olgusu birçok ülkenin önemli sorunlarından biri olmaya devam etmektedir (Dülger ve ark. 1996). Son yıllarda yapılan araştırmalar, yalnız gelişmekte olan ülkelerde değil, başta ABD olmak üzere birçok gelişmiş ülkede, suç işleyen çocuk oranında artış olduğunu göstermektedir (Pellegrini ve ark. 2000). Bu suçların başında; şiddet davranışları, cinsel suçlar, yasal olmayan ilaç ve madde kullanımı, hırsızlık, gasp sayılabilir (Oto ve ark. 2002).

Türkiye’de madde kullanıcıları arasında suç işleme oranının yüksek olduğunu bildiren araştırmalar vardır (Aköz 1996; Çöpür 1996). Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanım yaygınlığına ilişkin ülkemizde yapılmış araştırma sayısı ise oldukça azdır. Ancak, başka konuda yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular arasında ergenlerde suç ve madde kullanımına ilişkin bilgilerin olduğu dikkati çekmektedir. Yıllara göre bu araştırmaları incelediğimizde, tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı yaygınlığının giderek arttığı dikkati çekmektedir. 1993 ve 1994 yılları arasında yapılan çalışmalarda tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı %6.9 ile %30.8 arasındadır (Tartar 1993, Karpat ve ark. 1994). 1995 yılında yapılan araştırmalarda tütün kullanım yaygınlığının %79 ile %81.7 arasında, alkol kullanımının ise %49 ile %62 arasında olduğu görülmektedir (Türkeri 1995, Doğan 1995, Ceyhan ve ark. 1995). Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı bu yıllarda yapılan araştırmalarda %7 ile %35 arasında saptanmaktadır (Erkan 1995, Doğan 1995, Kolbaşı 1995, Özkan 1995, Ceyhan ve ark. 1995). Sadece bir araştırmada esrar kullanımı oldukça yaygın (%75.6) bulunmuştur (Türkeri 1995).

1997 ile 1999 yılları arasında yapılan çalışmalarda ise tütün kullanım yaygınlığı %34.7 ile %60, alkol kullanımı %20- %52, madde kullanım yaygınlığı ise %13 ile %56.7 arasındadır. (Gürsel 1997, Kabasakal 1997, Akalın 1999, Özçesmecı 1999). 2001 ile 2003 yılları arasında yapılan çalışmalarda ergenlerde madde kullanımı yaygınlığının arttığı dikkati çekmektedir. Bu yıllarda tütün kullanım yaygınlığı %44.6- %67.6, alkol kullanımı %4.8- %21, madde kullanım yaygınlığı ise %40.8 ile %82 arasında değişmektedir (Küçükler 2001, Aslan ve ark. 2003, Yavuz 2003).

İlkemizde bugüne kadar tutuklu ve hükümlü ergenlerle yapılan çalışmalar genelde tek bir kurum içinde çalışmalardır. Bu nedenle söz konusu çalışmalardan elde edilen sonuçların ülke genelinde tutuklu ve hükümlü ergen örneklemi yansıttığı söylenemez. Bu çalışmada Türkiye örneğinde tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımının yaygınlığı ve özellikleri araştırılmaya çalışılmıştır.

Y...NTEM

...rnekleme

Araştırmanın örneklemini İstanbul, Ankara, Elazığ ve İzmir’ de bulunan tutukevi ve ıslahevinde kalan 18 yaş ve altı ergenler oluşturmaktadır. Bu illerden çalışmaya alınan kurumlar İstanbul H Tipi Kapalı Cezaevi, Ankara Çocuk ıslahevi, Bergama M Tipi Cezaevi, İzmir Çocuk ıslahevi, E Tipi Kapalı Cezaevi, Elazığ Çocuk ıslahevi, Elmadağ Kapalı Cezaevi’dir. Türkiye’de diğer illerde ıslahevi olmadığı için sadece bu iller çalışmaya alınmıştır. Örneklem büyüklüğü 270 olarak belirlenmiştir. Bu örneklem büyüklüğüyle, %1’den %50’ye kadar olan sıklıklar kabul edilebilir kesinlik sınırları içinde olmaktadır (power %90, tahmin edilen kesinlik sınırı %1’den %50’ye ± 5). Her kurumdan seçilecek ergen sayısı kurumun genel örneklem içindeki ağırlığına göre belirlendi. Her kurumda kalan ergenler önceden belirlenen bir rasgele yöntemiyle seçildi. Klinik olarak zeka geriliği ya da zihinsel bir sorunu olduğu düşünülen çocuk ve ergenler çalışmaya alınmamıştır. Kurumlarda sadece erkekler kaldığı için bu çalışma erkek çocuk ve ergenler popülasyonunu yansıtmaktadır.

Araçlar

Araştırmada Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir anket formu uygulanmıştır. Anket formunda sosyo-demografik bilgiler, aile özellikleri, kendine zarar verme davranışı, madde kullanım özellikleri, arkadaş ve çevre özellikleri, yasal ve ruhsal durumları ve travma yaşantıları sorgulanmıştır. Madde kullanımı ile ilgili sorular daha önce bu alanda yapılan anket sorularından yararlanılarak hazırlanmıştır (Ögel ve ark. 2005, Ögel ve Liman 2003). Ruhsal durumu araştırılan sorular Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği’nden alınmıştır (Erol ve ark. 1998). Bu araştırmada madde kullanımıyla ilgili bölüm değerlendirilmiştir. Soru formundaki yanıtlar kategorik olarak düzenlenmiştir. Ankette relaktin ismiyle bir tuzak madde yer almıştır. Analiz sırasında bu maddeyi kullandığını işaretleyenlerin yanıtlarının güvenilirliği olmadığı düşünülmüş, bu formlar araştırmadan çıkarılmış ve değerlendirmeye alınmamıştır. Relaktin isimli tuzak maddeyi işaretleyenlerin oranı %1.5 (n=4) bulunmuştur. Bu oran kabul edilebilir bir sıklığı işaret etmektedir (Hibell ve ark. 1995). Flunitrazepam Türkiye’ de yasal olarak satılmadığı için benzodiazepinden ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Uygulama

Araştırma 2004 yılında yapılmış ve verilerinin toplanması 2 ay sürmüştür. Anket formu kurumlarda bulunan sosyal hizmet uzmanı ve/veya psikologlar

tarafından yüz yüze uygulanmıştır. Uygulama öncesi anket uygulayıcıları bir eğitimden geçirilmiştir. Görüşmeler tek oturumda tamamlanmıştır. Sorulara 'bilmiyorum' cevabı verenler değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmaya alınan ergenlerin ebeveynleri olmadığı için araştırmaya katılmaya ilişkin sözlü onayları kendilerinden ya da kurum çalışanlarından alınmıştır. Zor koşullar altında yaşayan çocuklarla ve ergenlerle yapılan çalışmalar, yarar gözeten ve gizlilik ilkelerine uygun yürütülen araştırma ve tedavi programlarında çocuktan alınacak sözlü onamın yeterli olduğunu belirtmektedir (Slenick ve Meade 2002, Sanci ve ark. 2004). Araştırmaya katılmayı red eden olmamıştır.

İstatiksel işlem

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 8.0 programından yararlanılmıştır. Frekans, t testi, ki kare ve %95 güven aralığında odds oranı kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya alınan ergenlerin yaş ortalaması 17.43 ± 0.97 ' dir. Ergenlerden hiç eğitim alamayan veya sadece okuma yazma bilenlerin oranı %27.1 olarak bulunmuştur. Ergenlerin yüzde doksandan fazlasının anne ve babası özdür. Ergenlerin yarısından fazlası ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Anne babası ayrı yaşayan çocuk oranı %10.6'dır. Ailelerinin gelir durumuna baktığımızda önemli bir kısmının gelir düzeyi ayda 600 YTL ve altındadır. Ergenlerin yarıya yakının ailelerinin gelir düzeyini bilmediklerini belirtmiştir. Ergenler arasında daha önce tutuklananların oranı %23.1, islahevinde kalanların oranı ise %9.5'tir (Tablo 1).

Tutuklu ve hükümlü ergenlerde yaşam boyu en az bir kez madde kullanım yaygınlığı Tablo 2'de verilmiştir. Ergenlerin %69.8' i her gün tütün ve %23.5' i haftada birden fazla alkol kullandığını belirtmiştir. Yaşam boyu en az bir kez tütün ve alkol dışı madde kullanımına bakıldığında en fazla kullanılan madde %71.3 ile esrardır. Esrardan sonra sırasıyla en sık kullanılan maddeler ise flunitrazepam, ucuu maddeler ve ecstasy'dir. En az denenen madde ise %2.3 ile eroinidir.

Ergenlerden %29.7'si daha önce suç işlerken madde etkisi altında olduğunu belirtmiştir (Tablo 3). Araştırmanın yapıldığı dönemde tutuklanmasına ve hüküm giymesine yol açan suçu işlerken madde etkisi altında olanların oranı ise %32.8'dir. Tutuklu ve hükümlü ergenlerin babalarında alkol kullanımı oldukça yüksektir (%45.5). Anne, baba ve kardeşlerde tütün, alkol dışı madde kullanımı yakın akrabalarda tütün, alkol dışı madde kullanımından daha düşüktür (Tablo 3). Ailesinde tütün, alkol dışı madde kullanımı olan ergenlerin madde kullanma riski ailesinde madde kullanımı olmayanlara göre 4.3 kat fazladır (odds: 4.34, GA:1.21-15.5). Tutuklu ve hükümlü ergenlerin

%76.9' u ailesinin madde kullandığını bilmediğini belirtmiştir. Anneler arasında madde kullanımını bilenlerin oranı, babalara göre daha fazladır.

Ergenlerde suç işleme yaş ortalaması 14.2 ± 2.4 , ilk kesici alet taşıma yaşı ortalaması ise 12.5 ± 2.4 olarak bulunmuştur. İlk kez tütün ve alkol kullanma yaş ortalamaları sırasıyla 11.3 ± 2.8 ve 13.4 ± 2.1 'dir. En az her gün tütün kullanımı olan ergenlerde ilk suç işleme yaşı ortalaması 14.4 ± 2.1 , kullanmayanlarda ise 13.9 ± 2.9 olup, fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (t değeri:-1.3 sd:241 p:0.1). Haftada en az iki kez alkol kullanan ve kullanmayanlarda suç işleme yaşı ortalaması sırasıyla 13.3 ± 3.0 ve 14.5 ± 2.1 'dir (t değeri:3.3, sd:240, p:0.0). Tütün ve alkol dışı herhangi bir maddeyi yaşam boyu en az bir kez deneyenlerde ilk suç işleme yaşı ortalaması 13.8 ± 2.6 , madde denemeyenlerde 14.6 ± 2.2 bulunmuştur. Madde deneyen ve denemeyenlerin ilk suç işleme yaşı ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (t değeri:2.5, sd:231, p:0.0).

İlk madde kullanmaya başlama yaşları Tablo 4'te görülmektedir. Tütün, alkol ve esrar kullanımının büyük çoğunlukla suç işlemekten önce olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Flunitrazepam ve eroin kullanmaya başlama ise çoğunlukla suç işlemeye başladıktan sonradır. Ucuu madde ve ecstasy kullanma yaşı ile suçun aynı yaşlarda işlendiği görülmektedir.

Tablo 1: Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerin Sosyodemografik Özellikleri

	n	%
EĞİTİM DURUMU		
- Hiç	14	5,5
- Okuma-yazma biliyor	55	21,6
- İlkokul	85	33,3
- Ortaokul	94	36,9
- Lise	7	2,7
ANNE BABA DURUMU		
- Anne-baba öz	240	91,6
- Anne Yvey	12	4,6
- Baba üvey	8	3,1
- Anne-baba Yvey	2	0,8
AİLE DURUMU		
- Birlikte yaşıyor	181	68,6
- Boşandı/ ayrı yaşıyor	28	10,6
- Anne ölü	11	4,2
- Baba ölü	41	15,5
- Her ikisi ölü	3	1,1
AİLENİN GELİR DURUMU		
- 0-400	69	26,5
- 401-600	29	11,2
- 601-800	15	5,8
- 801 ve üstü	22	8,5
- Bilmiyorum	125	48,1
ÖNCEKİ SUÇLAR		
- Daha önce tutuklanan	61	23,1
- Daha önce islahevinde kalan	25	9,5

Tablo 2: Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerde Yaşam Boyu En Az Bir Kez Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı

	n	%
Tütün	186	73.8
Esrar	92	71.3
Flunitrazepam	69	53.5
Uçucu madde	62	48.1
Alkol	113	45.0
Ecstasy	46	35.7
Benzodiazepin	33	25.6
Eroin	3	2.3

Tablo 3: Suç İşleme ile Madde İlişkisi ve Ailede Madde Kullanımı

	n	%
Suç ve madde		
- Daha önceki suçlarda madde kullanma	77	29,7
- Şimdiki suçta madde kullanma	86	32,8
Aile ve akrabalarla suç ve madde		
- Annede alkol kullanımı	9	3.6
- Babada alkol kullanımı	111	45.5
- Anne baba kardeşte madde kullanımı	16	6.6
- Akraba madde kullanımı	32	13.0
Ailenin madde kullanımından haberdar olması		
- Haberleri yok	70	76.9
- Annem biliyor	17	18.7
- Babam biliyor	4	4.4

Tablo 4: Ergenlerde İlk Suç İşleme, Kesici Alet Taşıma, Tütün, Alkol ve Madde Kullanma Yaş Ortalamaları ile Madde Kullanımının Suç İşlemeden Önce ve Sonra Olma Oranları

		Suç işlemeden önce madde		Aynı yaşta suç ve madde		Suç işledikten sonra madde	
	Ort ±SS	n	%	n	%	n	%
İlk tütün içme yaşı	11.3±2.8	158	79	29	14.5	13	6.5
İlk alkol kullanma yaşı	13.4±2.1	68	54.4	17	13.6	40	32.0
İlk flunitrazepam kullanma yaşı	14.2±1.8	21	30.6	13	18,8	35	50.6
İlk benzodiazepin kullanma yaşı	13.7±2.1	18	42.7	7	16.7	17	40.6
İlk esrar kullanma yaşı	14.3±1.5	238	98.8	1	0.4	2	0.8
İlk uçucu madde kullanma yaşı	13.1±2.7	25	36.1	14	24.1	19	39.8
İlk ecstasy kullanma yaşı	14.7±1.5	12	26.1	12	26.1	22	47.8
İlk eroin kullanma yaşı	14.8±1.3	1	33.3	-	-	2	66.7

TARTIŞMA

Bu araştırmada tutuklu ve hükümlü ergenlerde maddekullanımıyaygınlığıve özellikleriaraştırılmaya çalışılmıştır. Tutuklu ve hükümlü ergenlerde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığının aynı yaştaki diğer popülasyonlarla karşılaştırıldığında oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 2004 yılında İstanbul lise ikinci sınıf öğrencilerinde (15-17 yaş grubu) yaşam boyu en az bir kez tütün kullanım yaygınlığı %37, alkol kullanım yaygınlığı %51.2 bulunmuştur. Bu oranlar uçucu madde için %5.9, esrar için %5.8, flunitrazepam için %4.4, benzodiazepinler için %3.7, ecstasy için %3.1 ve eroin için %1.6 olarak saptanmıştır (Ögel ve ark, 2005). 2003 yılında altı ilde yine aynı yaş grubunda lise öğrencileri arasında yapılan ESPAD çalışmasında ise yaşam boyu tütün kullanımı %50.2, alkol %45, esrar %4.3, uçucu %4.2, ecstasy %1.8, hap kullanımı %2 olarak bulunmuştur. Her iki çalışmayla karşılaştırdığımızda bizim araştırmamızda, tütün kullanımı dışında diğer tüm maddelerin kullanım yaygınlıkları tutuklu ve hükümlü ergenlerde daha yüksektir (ESPAD 2004).

Sokakta yaşayan çocuklarla ilgili yapılan

araştırmalarda da alkol, esrar ve uçucu madde kullanımının yaygın olduğu gözlenmiştir (Bailey ve ark, 1998; Morakinyo ve Odejide, 2003). 2003 yılında İstanbul'da sokakta yaşayan çocuklarla ilgili yapılan çalışmada erkek çocukların madde kullanım yaygınlığı tütün için %79.9, alkol için %56.7, flunitrazepam için %9.2, uçucu madde için %50.9, eroin için %2.5 bulunmuştur (Ögel ve ark, 2004). Bu bulgularla araştırmamızda elde edilen bulguları karşılaştırdığımızda tütün ve alkol kullanımının tutuklu ve hükümlü ergenlerde sokakta yaşayanlara göre düşük, flunitrazepam kullanımının ise yüksek olduğu, diğer madde kullanımı yaygınlıklarının ise benzer olduğu görülmektedir. Flunitrazepam kullanımının araştırma popülasyonunda yüksek çıkması, flunitrazepam kullanımının suçla ilişkili olduğunu belirten niteliksel araştırmalarla uyumludur (Ögel 2002).

Tutuklu ve hükümlü ergenlerle daha önce yapılan araştırmalarla kıyasladığımızda, tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığının bizim çalışmamızda daha yüksek olduğunu görüyoruz. Aslan ve arkadaşlarının 2003 yılında yaptığı çalışmada ergenlerin %44.6' sının tütün kullandığı

ortaya çıkmıştır. Bizim çalışmamızda ise bütün kullanım yaygınlığı %73.8 olarak bulunmuştur. Alkol kullanımına bakıldığında geçmiş yıllarda %4.8-%21 arasında olduğu görülmüştür. (Küçüker 2001, Aslan ve ark. 2003, Yavuz 2003). Çalışmamızda alkol kullanım yaygınlığı daha yüksektir (%45).

Tutuklu ve hükümlü ergenlerle son yıllarda yapılan çalışmalarda yaşam boyu en az bir kez madde kullanım yaygınlığının %40.8 ile %82 arasında değiştiğini görmekteyiz (Aslan ve ark. 2003, Yavuz 2003). Ancak bu çalışmaların büyük çoğunluğunda maddeye göre dağılım belirtilmediği için karşılaştırma yapmak güç olmaktadır. Yavuz' un 2003 yılında yaptığı çalışmada tutuklu ve hükümlü ergenlerin %13.8' inin esrar, %3.4'ünün amfetamin, %10.3'ünün LSD ve ecstasy, %51.7'sinin uçucu ve yapıştırıcı kullandığı ortaya çıkmıştır. Bizim çalışmamızda esrar ve ecstasy kullanımındaki artış dikkat çekicidir. Uçucu maddeler de ise bir düşüş gözlenmektedir. Bu bulgular, son yıllarda ülkemizde esrar ve ecstasy kullanım yaygınlığında artış olduğunu belirten çalışmalarla uyumludur (Ögel ve ark, 2005).

Craven ve arkadaşlarının 2003 yılında yaptıkları çalışmada tutuklu ve hükümlü ergenlerin %88.7' sinin alkol, %95.7' sinin esrar kullandığını belirtmiştir. Başka bir çalışmada ise ergenlerin %66' sinin alkol, %69' unun esrar ve %15' inin uçucu madde kullandığı bulunmuştur (Robertson ve ark, 2004). 178 tutuklu ve hükümlü ergenle yapılan bir çalışmada ergenlerin %60-%71' inin herhangi bir madde kullandığı saptanmıştır (Kinlock ve ark, 2004). Dünya'da yapılan çalışmalarla araştırmamızı karşılaştırdığımızda, başka ülkelerde esrar kullanım yaygınlığı biraz daha yüksek olmakla birlikte, benzerlik göstermektedir. Uçucu madde kullanımı ise bizim araştırmamızda daha yüksek olarak bulunmuştur. Suç işlemeyen ergenlerle yapılan çalışmalarda ise, dünyada madde kullanım yaygınlığının ülkemizden daha fazla olduğu dikkati çekmektedir (Baus ve ark, 2002; Weitzman ve Chen 2005; Marsden 2005). Suç işleme davranışı ile madde kullanma davranışı arasındaki yakın ilişkinin, madde kullanımını suç işleyen popülasyonda madde kullanımını daha kabul edilebilir hale getirdiği ve bulunabilirliği artırdığı (Kinlock ve ark, 2004) , bu nedenle tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanım yaygınlığının Batı ülkelerine benzer bulunduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmamızda ebeveynlerinde alkol ve madde kullanımı olan ergenlerde madde kullanım riskinin arttığı saptanmıştır. Daha önce tutuklu ve hükümlü ergenlerle yapılan çalışmalarda da ailede alkol kullanımının %36.8 ile %61.5 arasında, madde kullanımının ise %4.8 ile %18.3 arasında olduğu saptanmıştır (Küçüker 2001,Yavuz 2003, Aslan ve ark. 2003). Bu bulgular çalışmamızda elde ettiğimiz verilerle benzerlik göstermektedir. Ebeveynlerinde alkol ve madde kullanımı olan tutuklu ve hükümlü

ergenlere yönelik müdahalelerde ailenin de tedaviye katılmasının gerekli olduğunu inanıyoruz.

Bu araştırmada tutuklu ve hükümlü ergenlerin yaklaşık üçte birinin suç işlerken madde etkisinde olduğu saptanmıştır. Bu bulgu suç ile madde arasında önemli bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Araştırma verileri ilişkinin yönü hakkında bize ipucu vermemekle birlikte, suç işleyen ergenlerde madde kullanımına yönelik müdahalelerin önemini gösterdiğini söyleyebiliriz. Öte yandan ailelerinin önemli bir kısmının çocuğunun madde kullandığından haberi olmadığı da araştırma sonuçlarında görülmektedir. Bu bulgunun, tutuklu ve hükümlü ergenlerle çalışırken ailelere yönelik yaklaşımların geliştirilmesinin önemini gösterdiği inancındayız.

Tutuklu ve hükümlü ergenlerle Türkiye' de yapılan çalışmalarda suç ve madde arasındaki ilişkiyi veya her iki davranışın başlama gösteren yeterli veri bulunmamaktadır. Küçüker'in 2001 yılındaki çalışmasında tekrarlayan suç işleyen %56.3' ünün, ilk defa suç işleyenlerin ise %28.7' sinin herhangi bir bağımlılık yapıcı madde kullandığı gösterilmiştir. Araştırmamızda madde kullananlarda suç işleme yaşı ortalamasının daha düşük olduğu gösterilmiştir. Ancak madde kullanımının mı önce olduğu, suç işlemeye başlama yaşının mı önce olduğu sorusunun yanıtı kullanılan maddeye göre farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle, elde ettiğimiz veriler ışığında suç ve madde kullanımı arasında bir neden sonuç ilişkisi kurmak güçtür.

Araştırma için kullanılan anketin geçerlilik ve güvenilirliğinin olmaması bu araştırmanın zayıf tarafıdır. Bu anketin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmasının yararlı olacağını düşünüyoruz.

Sonuç olarak, bu çalışmada tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanım yaygınlığının yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulguların, tutuklu ve hükümlü ergenlerle çalışırken madde bağımlılığının gözden kaçırılmaması ve bu ergenlerin kaldıkları kurum içinde tedavi edilmelerinin gerektiğini gösterdiğine inanıyoruz.

KAYNAKLAR

- 1- Akalın N. Suça itilmiş çocukların adli tıp açısından incelenmesi ve cezaevinde bulunan suça itilmiş çocukların deskriptif olarak incelenmesi. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Soysak Bilimler Anabilim Dalı, 1999.
- 2- Aköz A. Alkol dışı madde bağımlılığı profili. Uzmanlık Tezi, İstanbul: 1996
- 3- Aslan N, Daşkafa F, Karabulut T, Şahin N. Yargılama sürecini tutuklu olarak geçirmiş hükümlü çocuklarla halen tutuklu bulunan çocukların yargılama süreçlerinin çocuk hakları sözleşmesinin ilgili maddeleri ile uyumu. An-

- kara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, 2003.
- 4- Ayşe E. Tutuklu yada hükümlü erkeke ergenlerde kriminolojik öykü ile madde kullanımı ve aile yapısı arasındaki ilişki. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, 2003.
 - 5- Bailey SL, Camlin CS, Ennett ST. Substance use and risky sexual behavior among homeless and runaway youth. *J Adolesc Health* 1998; 23(6): 378-88.
 - 6- Baus J, Kupek E, Pires M. Prevalence and risk faktors associated with drug use among school students, Brazil. *J Stud Alcohol* 2002, 62(6): 741-4.
 - 7- Ceyhan N, Boğagil R, Tekin B, Gökçek LH, Can Ö. Suçlu çocuklar ve suça itilme nedenlerinin incelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü, 1995.
 - 8- Çöpür M. Uçucu madde kullanan çocukların psikososyokültürel özellikleri. İstanbul: Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanlık Tezi, 1996.
 - 9- Doğan N. Çocukları suça iten nedenlerin incelenmesi ve suç türleri. Ankara : Gazi Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Yönetimi Eğitim Bölümü, 1995.
 - 10- Dülger HE, Tokdemir M, Tezcan AE. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki çocuk ve ergen suçlarının dağılım özellikleri. *Düşünen Adam* 1996; 9(3): 53-57.
 - 11- Erkan R. İstanbul çocuk mahkemelerine sevk edilen çocukların sosyo-kültürel çevresi üzerine bir inceleme. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı, 1995.
 - 12- Erol N, Kılıç C, Ulusoy M, Keçeci M, Şimsek Z. Türkiye Ruh Sağlığı Profili Raporu. Ankara : T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1998.
 - 13- Gürsel C. 13-19 yaş gurubunda suça eğilimin araştırılması. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Adli Bilim Dalı, 1997.
 - 14- Hibell B, Anderson B, Bjarnason T ve ark. Alcohol and other drug use among students in 26 European countries. The Swedish Council for information on alcohol and other drugs, CAN. Council of Europe. Co-operation group to combat drug abuse and illicit trafficking in drug, 1995.
 - 15- Kabasakal E, Keçeciler R, Özcan S, Özkan M, Öztürk M, Taş D. Ankara kabala çocuk ıslahevinde kalan hükümlü çocukların tahliye sonrasına yönelik kaygılar ve bunları etkileyen faktörler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Y.O., 1997.
 - 16- Karpat O, Kişioğlu P, Örucü C, Pekbey A. Türkiye'deki çocuk ıslahevlerinde bulunan çocukların suç türü ile çocuğun ve ebeveynlerin eğitim durumu, aile yapısı ve ikamet ettikleri yer arasındaki ilişkilerin ki-kare bağımsızlık analizleriyle incelenmesi. Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü, 1994.
 - 17- Kinlock TW, Battjes RJ, Gordon MS. Factors associated with criminal severity among adolescents entering substance abuse treatment. *Journal of Drug Issues* 2004; 34(2): 293-318.
 - 18- Kolbaşı H. Suç işlemiş çocukların suça itilme nedenlerinin algılama durumu. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, 1995.
 - 19- Küçüker H. Suç davranışında bulunan çocukların sosyodemografik özellikleri ve olası suça itilme nedenleri. Elazığ: Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, 2001.
 - 20- Marsden J, Boys A, Farrel M, Stillwell G, Hutchings K, Hillebrand J, Griffiths P (). Personal and social correlates of alcohol consumptions among mid-adolescents. *British Journal of Development Psychology* 2005; 23, 427-450.
 - 21- Morakinyo J, Odejide AO. A community based study of patterns of psychoactive substance use among street children in a local government area of Nigeria. *Drug Alcohol Depend* 2003; 71(2):109-16.
 - 22- Oto R, Özen Ş, Tıraşçı Y. Çocuklarda suç davranışları, farik-mümeyyizlik ve sosyodemografik özellikler. II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu 2002.
 - 23- Ögel K. Türkiye' de madde bağımlılığı. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002.
 - 24- Ögel K ve Liman O. Gençlerde madde kullanım yaygınlığı ve özelliklerinin değerlendirilmesi 2001 araştırma sonuçları. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, Yayın No:2, İstanbul, 2003.
 - 25- Ögel K, Yücel H, Aksoy A. İstanbul' da sokakta yaşayan çocukların özellikleri. Yeniden Bilimsel Araştırma Raporları. Yayın No:7, İstanbul, 2004.
 - 26- Ögel K, Taner S, Eke C, Erol B. İstanbul onuncu sınıf öğrencileri arasında tütün, alkol, madde kullanım yaygınlığı. Yeniden Yayın No:15, İstanbul, 2005.
 - 27- Özçeşmeci H. Ailesi göç etmiş tutuklu çocukların uyumsal davranış özelliklerinin incelenmesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, 1999.
 - 28- Özkan H. Ailenin bazı özelliklerinin çocuğun suça yönelmesinde etkisi. Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitimde Psikolojik Hizmetler Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, 1995.
 - 29- Pellegrini RJ, Roundtree T, Camagna TF, Queirolo SS. On the epidemiology of violent juvenile

- nile crime in America: a total arrest-referenced approach. *Psychol Rep* 2000; 86(3 Pt 2): 1171-86.
- 30- Robertson AA, Dill PL, Husain J, Undesser C. Prevalance of mental illness and substance abuse disorders among incarcerated juvenile offenders in Mississippi. *Child Pscyhiatry and Human Development* 2004; 35(1):55-74.
- 31- Sancı LA, Sawyer SM, Weller PJ, Bond LM, Patton GC. Youth health research ethics: time for a mature-minor clause? *Med J Aust* 2004; 180: 336-338.
- 32- Slesnick N, Meade M. System youth: a subgroup of substance-abusing homeless adolescents. *J Subst Abuse* 2001; 13(3): 367-84.
- 33- Tartar G. Metropolitén Alanda Çocuk Suçluluğu İstanbul Çevresinde Yapılmış Bir İnceleme. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana bilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı, 1993.
- 34- Türkeri S. Çocuk ıslahevleri ve çocuk cezaevindeki çocukların suç işleme nedenleri açısından incelenmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması, 1995.
- 35- UNODC, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi. Madde kullanımı üzerine ulusal değerlendirme çalışması: 6 büyük şehirde elde edilen sonuçlar. Türkiye Proje Ofisi, Ankara, 2004.
- 36- Weitzman ER ve Chen YY. The co-occurrence of smoking and drinking among young adults in college: National survey results from the United States. *Drug Alcohol Depend* 2005, 8.